

Sygn. akt **XXVIII C 1830/22**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **18 kwietnia 2024 roku**

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj

Protokolant: sekretarz sądowy Julia Kraszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu **18 kwietnia 2024 roku** w Warszawie

sprawy z powództwa **A. Ł.**

przeciwko (...) **S.A. z siedzibą w W.**

o ustalenie i zapłatę

- ustala, że umowa kredytu numer (...) z dnia 21 listopada 2007 roku jest nieważna,
- zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę **785.475,19 zł (siedemset osiemdziesiąt pięć tysięcy czterysta siedemdziesiąt pięć złotych 19/100)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia **22 września 2021 roku** do dnia zapłaty,
- oddala powództwo w pozostałej części,
- zasądza od pozwanego na rzecz powoda całe koszty procesu z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty i pozostawia szczegółowe wyliczenie tych kosztów Referendarzowi Sądowemu.

Sygn. akt **XXVIII C 1830/22**

UZASADNIENIE

Strona powodowa (dalej także jako: kredytobiorca, konsument) wniosła o:

- ustalenie nieważności umowy kredytu zawartej przez strony,
- zasądzenie od pozwanego kwoty 785.475,19 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 8 września 2021 r. do dnia zapłaty.

Pozwany wniosł o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 21 listopada 2007 r. została zawarta umowa kredytu nr(...)na podstawie której pozwany (wówczas działający pod nazwą(...)S.A.) udzielił powodowi i M. Ł. kredytu w kwocie i walucie 231.150,00 CHF (pkt 2) na okres 240 miesięcy (pkt 3) w celu sfinansowania zakupu lokalu mieszkalnego wraz z miejscem postojowym na rynku wtórnym oraz refinansowanie wkładu własnego (pkt 8). W umowie wskazano numery rachunków bankowych w celu wypłaty kwoty kredytu (pkt 14), spłaty rat kredytu (pkt 15), spłaty zadłużenia przeterminowanego (pkt 16) i wcześniejszej spłaty kredytu (pkt 17).Treść pozostałych warunków umowy była następująca.

Kwota kredytu będzie wpłacona kredytobiorcy jednorazowo lub w transzach zgodnie z zapisami pkt 2 tabeli, po spełnieniu warunków do wypłaty kredytu/transz kredytu, na podstawie dyspozycji kredytobiorcy wypłaty kredytu/transzy kredytu złożonej najpóźniej na dwa dni robocze przed planowaną wypłatą. Wypłata następuje zgodnie z harmonogramem wypłat stanowiącym załącznik nr 1 do umowy. Zmiana załącznika nr 1 w zakresie terminu wypłaty kredytu/transz kredytu oraz ich wysokości nie wymaga zawarcia aneksu do umowy. Jeżeli kredytobiorca nie dotrzyma warunków udzielenia kredytu lub straci zdolność kredytową wówczas bank może wypowiedzieć umowę lub obniżyć kwotę przyznanego kredytu, jeżeli nie został on wypłacony w całości. W przypadku wypłaty w złotych lub innej walucie niż określona w pkt 2 tabeli bank zastosuje kurs kupna CHF opublikowany w „Tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...) S.A.”, obowiązujący w banku w dniu wypłaty kwoty kredytu lub jego transzy (§ 2 ust. 2).

W przypadku kredytu przeznaczonego na remont, modernizację, rozbudowę, dokończenie budowy nieruchomości kredytowanej lub spłatę kredytu mieszkaniowego w innym banku, wypłata kwoty kredytu lub jego transzy nastąpi w drodze przelewu na rachunek bankowy określony w pkt 14 tabeli. Bank dokona przelewu kwoty kredytu lub jego transzy po złożeniu przez kredytobiorcę dyspozycji wpłaty kredytu lub jego transzy, po spełnieniu warunków wypłaty kredytu (§ 2 ust. 3).

W przypadku kredytu przeznaczonego na nabycie nieruchomości kredytowanej kwota kredytu zostanie wypłacona kredytobiorcy poprzez przelew tej kwoty na rachunek bankowy sprzedającego wskazany w umowie sprzedaży nieruchomości kredytowanej zawartej pomiędzy kredytobiorcą a sprzedającym, określony w pkt 14 tabeli bądź na rachunek bankowy developera, wskazany w przedwstępnej umowie sprzedaży nieruchomości kredytowanej zawartej pomiędzy kredytobiorcą a developerem, określony w pkt 14 tabeli, z zastrzeżeniem ust. 5. Bank dokona przelewu natychmiast po spełnieniu warunków wypłaty kredytu. Jeżeli kwota wypłaconego kredytu lub suma wypłaconych transz kredytu nie zamknie w pełni kwoty transakcji np. wskutek powstałych różnic kursowych, kredytobiorca zobowiązany jest do przelania brakującej kwoty na rachunek bankowy sprzedającego lub developera określony w pkt 14 tabeli. W przypadku, gdy kwota wypłaconego kredytu uległa zwiększeniu np. na skutek powstałych różnic kursowych, bank dokona przelewu nadwyżki środków na rachunek wskazany przez kredytobiorcę w dyspozycji wypłaty kredytu (§ 2 ust. 4).

Jeżeli kwota przelana na rachunek bankowy sprzedającego lub developera będzie stanowić tylko część kredytu udzielonego kredytobiorcy, wówczas pozostała do wypłaty część kredytu zostanie wypłacona na rachunek wskazany przez kredytobiorcę w dyspozycji wypłaty kredytu (§ 2 ust. 5).

Spłata kredytu następować będzie poprzez obciążenie na rzecz banku rachunku bankowego kredytobiorcy kwotą w złotych stanowiącą równowartość bieżącej raty w CHF, zadłużenia przeterminowanego i innych należności banku w CHF obliczonych przy zastosowaniu kursu sprzedaży CHF opublikowanego w „Tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...) S.A.” obowiązującego w banku na dwa dni robocze przed terminem każdej spłaty kwoty kredytu. Kredytobiorca zobowiązuje się zapewnić wpływ środków pieniężnych na rachunek bankowy kredytobiorcy w wysokości pokrywającej należności banku najpóźniej w dniu poprzedzającym dzień ich płatności. Jeżeli bank prowadzący rachunek bankowy odmówi obciążenia tego rachunku, wówczas bank ma prawo do ponowienia obciążeń rachunku bankowego kwotą bieżącej raty powiększoną o zadłużenie przeterminowane oraz inne należności aż do momentu spłaty wszystkich należności banku. Za zgodą banku kredytobiorca może dokonywać spłat kredytu także w CHF lub innej walucie. Jeżeli spłata kredytu nastąpi w innej walucie niż określona w pkt 2 tabeli, wówczas kwota ta zostanie przeliczona najpierw na złote po kursie kupna tej waluty, a następnie na CHF po kursie sprzedaży przy zastosowaniu kursów opublikowanych w „Tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...) S.A.”. (§ 6 ust. 1).

Kredytobiorca ma prawo do wcześniejszej spłaty kredytu w całości lub części, przed terminem ustalonym w niniejszej umowie. Kwota podlegająca wcześniejszej spłacie, która wpłynie na rachunek banku wskazany w pkt 17 tabeli, zostanie przeznaczona na spłatę kredytu oraz odsetek przypadających na dzień wcześniejszej spłaty kredytu. Jeżeli wcześniejsza spłata kredytu wraz z odsetkami przypadającymi na dzień spłaty kredytu nastąpi w złotych wówczas

wypłacona kwota zostanie przeliczona na CHF przy zastosowaniu kursu sprzedaży CHF opublikowanego w „Tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...)S.A.” obowiązującego w banku w dniu jej wpływu. Jeżeli wcześniejsza spłata kredytu nastąpi w innej walucie niż określona w pkt 2 tabeli, wówczas wpłacona kwota zostanie przeliczona najpierw na złote po kursie kupna tej waluty, a następnie na CHF po kursie sprzedaży przy zastosowaniu kursów opublikowanych w „Tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...)S.A.” obowiązujących w banku w dniu jej wpływu. (§ 8 ust. 1).

Dowód: umowa – k. 95-104

Zawarcie powyższej umowy było poprzedzone złożeniem stroną powodową wniosku o udzielenie kredytu w kwocie 505.000 zł, w walucie CHF.

Ponadto strona powodowa podpisała oświadczenie o następującej treści: „niniejszym oświadczam, że po zapoznaniu się z przedstawionymi przez Bank: a) warunkami udzielenia kredytu mieszkaniowego/konsolidacyjnego/pożyczki konsumpcyjnej zarówno w złotych jak i w walucie CHF/EUR/USD b) symulacjami wysokości płaconych rat zarówno w złotych jak i w/w walucie obcej jestem świadomy (-a) ryzyka kursowego związanego z zaciągnięciem w/w kredytu w walucie obcej mogącego mieć wpływ na wysokość płaconej przez mnie raty kredytu/pożyczki w okresie kredytowania i decyduję się na zaciągnięcie kredytu wymienionego w pkt a) w walucie CHF/EUR/USD.”.

Dowód: wniosek – k. 559-561, oświadczenie – k. 565-566

M. Ł. zmarła w dniu 12 sierpnia 2020 r., a spadek po niej nabył w całości powód jako jej mąż.

Dowód: akt poświadczenia dziedziczenia – k. 91-94

Kredyt został uruchomiony w trzech transzach łączną kwotą 490.106,01 zł. W okresie od dnia 5 października 2009 r. do dnia 4 stycznia 2021 r. bank pobrał łącznie kwoty 785.475,19 zł tytułem rat kredytu,

Dowód: zaświadczenie – k. 108-119, 785-794

W dniu 7 września 2021 r. pozwanemu zostało doręczone pismo, w którym strona powodowa wezwała go do zapłaty kwoty 785.475,19 zł tytułem należności wynikających z nieważności umowy kredytu zawartej przez strony.

Dowód: wezwanie wraz z potwierdzeniem nadania i odbioru - k.120-126

Strona powodowa zna, rozumie i akceptuje skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadza się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: oświadczenie – k. 758-759

W dniu 3 września 2023 r. stronie powodowej zostało doręczone pismo, w którym pozwany oświadczył, że korzysta z prawa zatrzymania do czasu zaoferowania przez stronę powodową świadczenia wzajemnego banku w kwocie 490.106,01 zł tytułem wypłaconego i wykorzystanego kapitału kredytu albo zabezpieczenia roszczenia o jego zwrot.

Dowód: oświadczenie wraz z potwierdzeniem nadania i odbioru - k. 746-752

Celem kredytu było uzyskania środków na zakup lokalu mieszkalnego przeznaczonego na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych kredytobiorcy i jego ówczesnej żony. Nieruchomość ta nie była wynajmowana ani wykorzystywana do prowadzenia działalności gospodarczej. Postanowienia umowy kredytu dotyczące powiązania z kursem waluty obcej i sposobu przeliczeń kursowych nie zostały indywidualnie uzgodnione przez strony. Przed zawarciem umowy przedstawiciel banku nie udzielił informacji, jak sposób bank ustala wysokość kursów walut obcych i spreadu, jak ryzyko kursowe związane z kredytem przekłada się na wysokość rat i zadłużenia kredytobiorców, nie przedstawił historycznego wykresu kursu CHF/PLN, nie przedstawił symulacji obrazującej wpływ zmian kursu CHF/PLN na wysokość rat kredytu i zadłużenie wyliczane w PLN. W czasie zawierania umowy kredytobiorca nie miał dochodów

ani oszczędności w CHF. Kredytobiorca zorientował się, że umowa zawiera niedozwolone postanowienia umowne ok. 2016 r. Kredytobiorca zna, rozumie i akceptuje skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadza się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: przesłuchanie stron – k. 819-820.

Podstawę ustaleń faktycznych stanowiły wymienione dokumenty, których treść ani autentyczność nie była kwestionowana przez strony, oraz zeznania strony powodowej, które były spójne, logiczne, konsekwentne i pobawione sprzeczności oraz znajdowały potwierdzenie w pozostałych dowodach. Powyższe dowody były wystarczające dla oceny stanowisk i żądań stron, zaś pozostałe dowody zostały pominięte, ponieważ nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, a ich przeprowadzenie skutkowałoby zbędnym przedłużeniem postępowania.

Dowód z opinii biegłego został pominięty, ponieważ rozpoznanie sprawy nie wymagało wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.).

Dowód z zeznań świadków A. P. i K. P. zgłoszony przez pozwany bank został pominięty, gdyż żaden z tych świadków nie brał udziału w procesie kredytowym dotyczącym umowy, której dotyczy niniejsza sprawa, a zatem nie był w stanie przedstawić faktów dotyczących okoliczności zawarcia tej umowy, natomiast ogólne informacje dotyczące zawierania podobnych umów oraz funkcjonowania pozwanego banku nie miały istotnego znaczenia.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo jest zasadne.

Status konsumenta i przedsiębiorcy.

Dowody przeprowadzone w sprawie nie budzą wątpliwości co do tego, że umowa kredytu wiąże się z działalnością gospodarczą pozwanego, a zarazem brak jest takiego związku w przypadku kredytobiorcy, a zatem należy go uznać za konsumenta (art. 22¹ k.c.).

Indywidualne uzgodnienia.

Ciężar dowodu, że postanowienia umowy wprowadzające powiązanie kredytu z kursem CHF i określające sposób przeliczeń kursowych zostały indywidualnie uzgodnione, spoczywał na banku (art. 385¹ § 4 k.c.), który temu ciężarowi nie sprostał - nie można bowiem uznać „wyboru waluty” kredytu przez konsumenta za negocjacje, skoro sprowadza się to jedynie do zatwierdzenia jednej z kilku możliwości oferowanych przez bank, zaś sam sposób przeliczania kursów walut był ustalany jednostronnie przez bank.

Sama kwota kredytu (w CHF) nie była uzgodniona indywidualnie, ponieważ ustalenia określonej kwoty franków szwajcarskich dokonał pozwany bank – kredytobiorca we wniosku kredytowym wskazał określoną kwotę w PLN, natomiast bank dokonał jej przeliczenia na CHF według swojej tabeli kursowej, a zatem bez uzgodnienia z konsumentem – podanie kwoty kredytu w walucie obcej było konieczne z uwagi na konstrukcję kredytu denominowanego i nie wynikało z woli konsumenta, którego celem było uzyskanie środków w PLN, skoro miały one być przeznaczone na realizację celu mieszkaniowego w Polsce.

Klauzula ryzyka kursowego.

Klauzula ryzyka kursowego (pkt 2 umowy) określa główne świadczenie umowy kredytu, lecz nie została sformułowana w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 k.c.), ponieważ analiza treści umowy i okoliczności jej zawarcia nie pozwala na stwierdzenie, że kredytobiorca został należycie poinformowany o konsekwencjach ryzyka kursowego związanego z umową. Informacja ta powinna jednoznacznie wskazywać na to, że ryzyko kursowe jest nieograniczone i obejmować realne przykłady obrazujące charakter tego ryzyka i jego potencjalne skutki, w tym w szczególności historyczny wykres kursu CHF/PLN za okres co najmniej kilkunastu lat i symulację wpływu wzrostu tego kursu o co najmniej kilkadziesiąt

procent na wysokość rat kredytu i zadłużenia kredytobiorcy liczone w PLN. Tymczasem informacje udzielone przez pozwany bank tych wymogów nie spełniały. Wobec tego należało uznać, że klauzula ryzyka kursowego kształtuje prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.), skoro pomimo nieuzyskania stosownych informacji konsument, który nie miał dochodów ani oszczędności w CHF, został obciążony nielimitowanym ryzykiem zmiany kursu tej waluty, przed którym nie był w stanie zabezpieczyć się w żaden sposób.

Klauzula ryzyka kursowego w umowie kredytu denominowanego w walucie obcej określa samą kwotę kredytu, czyli najistotniejsze postanowienie umowy kredytu. A zatem nie ma w ogóle możliwości, aby „luka” powstała po tej klauzuli mogła zostać uzupełniona przepisem prawa krajowego.

Klauzule przeliczeniowe.

Klauzule przeliczeniowe (§ 2 ust. 2, § 6 ust. 1 i § 8 ust. 1 umowy w zakresie przewidującym przeliczenia CHF/PLN po kursie kupna/sprzedaży banku) nie zostały sformułowane w sposób niejednoznaczny (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.), tj. prostym i zrozumiałym językiem (art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13/EWG), ponieważ ich treść nie pozwala na stwierdzenie, w jaki sposób pozwany bank ustala kurs CHF dla celu wykonania umowy kredytu, a także kształtują one prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.). W oparciu o te postanowienia kredytobiorca został obciążony koniecznością pokrywania kosztów spreadu, pomimo że koszty te nie odpowiadały żadnej usłudze świadczonej przez bank na rzecz klienta, a w umowie brak jest jednoznacznej informacji o tym, że konsument ponosi takie koszty, jaka jest ich wysokość i z czego one wynikają. Ponadto klauzule przeliczeniowe dawały pozwanemu bankowi całkowitą swobodę w sposobie kształtowania wysokości kursu waluty obcej, ponieważ postanowienia umowy w żaden sposób nie precyzowały, w oparciu o jakie zasady kurs waluty obcej miał być ustalany przez bank, a zatem bank mógł ustalić ten kurs na dowolnym poziomie. W rezultacie bank w oparciu o klauzule przeliczeniowe uzyskał rzeczywistą możliwość dowolnego kształtowania wysokości świadczeń kredytobiorcy, co jest w oczywisty sposób sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta.

Faktem jest, że postanowienia umowy przewidywały dla kredytobiorcy możliwość spłaty rat kredytu bezpośrednio w walucie obcej. W rzeczywistości jednak konsument nie mógł z tej możliwości skorzystać, w ten sposób pomijając kursy z tabeli kursowej pozwanego banku. Umowa kredytu przewidywała bowiem, że spłaty rat kredytu w CHF można było dokonać tylko „za zgodą banku”. Zastrzeżenie wymogu zgody banku, która była poddana całkowitej jego uznaniowości (a zatem bank mógł odmówić tej zgody z jakiegokolwiek przyczyny) stanowi niedozwolone postanowienie umowne. Wobec tego z mocy art. 385⁽¹⁾ § 1 k.c. nie wiązały wszystkie postanowienia dotyczące spełnienia świadczeń w CHF, a nie jedynie ich część zastrzegająca wymóg zgody banku (odmienna interpretacja stałaby w sprzeczności z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG¹).

Niezależnie jednak od powyższego, należy podzielić pogląd wyrażony przez Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w sprawie dotyczącej właśnie klauzul przeliczeniowych że "to, że istnieje wariant wyboru spłaty należności bezpośrednio w walucie obcej, pozostaje bez znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, gdyż każdy wariant powinien być zgodny z przepisami konsumenckimi. Nie może być tak, że Bank - przykładowo - daje wybór, z których jeden spełnia wymogi prawa konsumenckiego, drugi zaś nie."² Przedstawione stanowisko znajduje poparcie także w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wskazał, że „W odniesieniu do kursu waluty obcej obowiązującego przy spłacie kredytu należy wskazać, że uznaniu odpowiedniej klauzuli za abuzywną nie sprzeciwia się to, iż konsument ostatecznie wybrał ten sposób spłaty, choć mógł wybrać także bezpośrednią spłatę w walucie obcej. Zasadniczo w każdy stosunek prawny, także ten który w zamyśle przedsiębiorcy ma być współkształtowany przez postanowienie niedozwolone, konsument wchodzi dobrowolnie. Znaczenie w kontekście oceny abuzywności miałyby jedynie, gdyby konsument wybierał spłatę w złotych po kursie sprzedaży banku, gdy kurs taki był już konsumentowi znany. W stanie faktycznym sprawy określony sposób spłaty został wybrany na etapie zawierania umowy. Co więcej również, nawet gdyby nie uznać tego postanowienia za niedozwolone, nie wpływałoby to na ostateczne rozstrzygnięcie

sprawy, gdyż wobec abuzywności sposobu ustalania kursu przy wypłacie kredytu, wnioszek co do istnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytowej nie mógłby być inny.”³

Należy przy tym zwrócić uwagę, że konstrukcja kredytu denominowanego determinowała to, że zakres swobody banku w kształtowaniu praw i obowiązków stron był jeszcze dalej idący aniżeli przy kredycie indeksowanym. Mianowicie w kredycie indeksowanym kwota kredytu była od początku podana w PLN, a zatem umowa przewidywała wprost wysokość świadczenia, które ma spełnić bank. Natomiast z uwagi na fakt, że w kredycie denominowanym kwota kredytu była wskazana w CHF, a jej wypłata była dokonywana w PLN po dokonaniu przeliczenia przez bank, oznaczało to, że w tego rodzaju kredycie bank decyduje nie tylko o wysokości świadczeń spełnianych przez kredytobiorcę, ale także o wysokości świadczenia spełnianego przez siebie.

Sąd dokonał oceny, czy postanowienia umowne są niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), według stanu z chwili zawarcia umowy.⁴ Tym samym dla powyższej oceny nie miały żadnego znaczenia okoliczności takie jak sposób wykonywania umowy, wieloletnie wykonywanie umowy przez kredytobiorcę bez żadnych zastrzeżeń, faktyczny sposób ustalania wysokości kursów waluty obcej przez bank i ich relacja do innych kursów występujących na rynku, późniejsze zmiany regulaminu pozwanego banku, późniejsze zmiany stanu prawnego (w szczególności wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw). Dla oceny abuzywności klauzul przeliczeniowych nie miało znaczenia, że wybór kredytu powiązanego z kursem waluty obcej pozwalał kredytobiorcy na skorzystanie z niższego oprocentowania (LIBOR CHF).

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., niedozwolone postanowienia umowne nie wiążą konsumenta, zatem brak jest podstaw do modyfikacji tych postanowień lub uznania, że nie wiążą one konsumenta jedynie w pewnym zakresie ani uzupełnienia powstałej po tych postanowieniach „luki” jakkolwiek treścią, w tym w szczególności przepisami prawa krajowego. Odmienne zapatrywanie byłoby sprzeczne z brzmieniem oraz celem przepisów art. 385¹ § 1 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG.⁵ Przede wszystkim zaś uzupełnienie umowy przepisem prawa krajowego nie może mieć miejsca w sytuacji, w której usunięcie z umowy nieuczciwego warunku prowadzi do jej nieważności, która jest akceptowana przez konsumenta,⁶ zaś w niniejszej sprawie kredytobiorca nie zgodził się na obowiązywanie umowy z nieuczciwymi warunkami ani na uzupełnienie jej treści przepisem prawa krajowego, natomiast wyraził zgodę na stwierdzenie nieważności umowy, będąc świadomym wynikających z tego konsekwencji. Co więcej, przepisem krajowym służącym uzupełnieniu treści umowy nie mógłby być art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 24.01.2009 r., ponieważ jest on przepisem prawa krajowego o charakterze ogólnym, który nie ma zastosowania konkretnie do umów zawieranych pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem⁷, a ponadto ma on zastosowanie tylko „jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej” (art. 358 § 1 k.c.), a zatem nie dotyczy on zobowiązań wynikających z umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, w której jedynie kwota kredytu została wyrażona w walucie polskiej, natomiast wszystkie zobowiązania (wypłata kredytu przez bank i spłata rat kredytowych przez kredytobiorcę) zostały oznaczone w walucie polskiej.

Klauzule przeliczeniowe określają świadczenia główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., ponieważ nie tylko samo powiązanie kredytu z walutą obcą, ale również sposób dokonywania przeliczeń kursowych koniecznych do realizacji takiej umowy określają samą istotę umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. Uznanie tych klauzul za niedozwolone postanowienia umowne skutkuje nieważnością całej umowy kredytu⁸ (art. 58 § 1 k.c.), ponieważ skoro określają one sposób wykonania umowy kredytu, to bez nich nie jest wiadomo, jak ta umowa ma być wykonywana, a zatem umowa ta po wyłączeniu z niej klauzul przeliczeniowych nie może dalej obowiązywać (w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG).

Należy przy tym mieć na uwadze, że w przypadku kredytu denominowanego, który podlegał wypłacie tylko w PLN (jak bowiem wcześniej wyjaśniono, postanowienia dotyczące spełnienia świadczeń w walucie CHF stanowiły niedozwolone postanowienia umowne), skutek w postaci nieważności umowy wobec stwierdzenia abuzywności klauzuli przeliczeniowej dotyczącej wypłaty kredytu w złotych po kursie kupna banku jest jeszcze bardziej ewidentny aniżeli w przypadku innych umów kredytu powiązanych z walutą obcą. Skoro bowiem kwota kredytu była wyrażona

w CHF, lecz wypłata kredytu była możliwa tylko w PLN, to wyłączenie z umowy regulującej sposób przeliczenia CHF na PLN dla celu wypłaty kredytu powoduje, że nie jest w ogóle możliwe ustalenie kwoty PLN, w której kredyt ma zostać wypłacony, a tym samym nie jest możliwe ustalenie treści podstawowego świadczenia banku, o którym mowa w art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe. Stanowisko to znajduje oparcie w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wskazał, że „umowa jest umową kredytu denominowanego, w której określono kwotę kredytu w walucie obcej i przewidziano jednocześnie, że wypłata powinna nastąpić w złotych. Eliminacja klauzuli przeliczeniowej w takiej umowie sprawia, że nie wiadomo, jaką kwotę powinien wypłacić bank. Oznacza to, że brakuje niezbędnego elementu konstrukcyjnego stosunku prawnego i niemożliwe jest jego uzupełnienie.”⁹

Faktem jest, że w dawniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszczano możliwość utrzymania w mocy umowy kredytu denominowanego po stwierdzeniu bezskuteczności niedozwolonych klauzul przeliczeniowych przez uznanie, że kwotą kredytu nie jest kwota wskazana w umowie w CHF,¹⁰ lecz kwota faktycznie wypłacona przez bank w PLN, jednak zabieg ten de facto stanowi niedopuszczalną ingerencję Sądu w treść umowy kredytu wykraczającą poza ramy wynikające z art. 385¹ § 1 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, która została wprost wykluczona w aktualnym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości.¹¹ Przedstawione stanowisko Sądu Najwyższego budzi zastrzeżenia także z tej przyczyny, że czyni niemożliwym ustalenie kwoty kredytu (czyli najważniejszego postanowienia umowy kredytu) w inny sposób niż kwota, która została faktycznie wypłacona przez bank, a tym samym niemożliwa jest weryfikacja, czy bank spełnił swoje świadczenie prawidłowo, skoro jakakolwiek kwota wypłacona przez bank w PLN zostanie uznana za kwotę kredytu, co w istocie pozwala bankowi na dowolne ustalenie wysokości świadczenia, co przecież zostało uznane za przyczynę abuzywności klauzul przeliczeniowych.

Bezwzględna nieważność umowy.

Brak jest podstaw do uznania umowy kredytu za bezwzględnie nieważną. Zawieranie umów kredytu powiązanych z walutą obcą (indeksowanych i denominowanych) jest i było dopuszczalne w świetle art. 353¹ k.c. i art. 69 ustawy Prawo bankowe w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy. Treść umowy nie naruszała także zasady nominalizmu (art. 358 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 23.01.2009 r.), ponieważ udzielenie przez bank kredytu w walucie obcej było możliwe w dacie zawarcia umowy. Jak wyjaśniono wcześniej, postanowienia umowne obciążające kredytobiorcę nieograniczonym ryzykiem kursowym oraz dające bankowi całkowitą swobodę w kształtowaniu kursu waluty obcej stanowią niedozwolone postanowienia umowne (art. 385¹ § 1 k.c.), co wyłącza możliwość uznania ich za sprzeczne z zasadami współzycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) lub sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej (art. 353¹ k.c.).¹²

Interes prawny.

Roszczenie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy wynikającego z nieważności umowy zasługuje na uwzględnienie, ponieważ umowa kredytu jest nieważna, a strona powodowa posiada interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. Mianowicie okres kredytu wskazany w umowie jeszcze nie upłynął, zaś bank stoi na stanowisku, że umowa jest ważna, domaga się od kredytobiorcy zapłaty kolejnych rat kredytu i nie wyraża zgody na wykreślenie z księgi wieczystej hipoteki zabezpieczającej roszczenia banku wynikające z umowy. Wobec tego powództwo kredytobiorcy o zapłatę nie kończyłoby definitywnie sporu stron dotyczącego oceny, czy umowa jest ważna.¹³

Świadczenie nienależne.

Nieważność umowy kredytu ex tunc oznacza, że wszystkie świadczenia spełnione na jej podstawie stanowią świadczenia nienależne (condictio sine causa) podlegające zwrotowi na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. Natomiast fakt, że bankowi przysługuje wobec kredytobiorcy analogiczne roszczenie sam z siebie nie może uzasadniać oddalenia powództwa kredytobiorcy o zapłatę na podstawie art. 411 pkt 2 lub k.c.¹⁴ Nie zachodzą także przesłanki do zastosowania art. 409 k.c. lub art. 5 k.c.

Powód i uprzednio również poprzednia kredytobiorczyni, po której powód nabył spadek, uiścili wobec pozwanego łącznie kwotę 785.475,19 zł tytułem spłaty rat kredytu w okresie objętym żądaniem pozwu, a zatem należność w tej wysokości należała zasądzić na rzecz strony powodowej od pozwanego.

Przedawnienie.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego przedawnia po upływie wynikającego z art. 118 k.c. terminu 6 lat na koniec roku kalendarzowego (10 lat co do roszczenia o zwrot świadczeń spełnionych przed dniem 9.07.2018 r., zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw). Termin przedawnienia roszczenia konsumenta o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie umowy kredytu, która jest nieważna bądź zawiera niedozwolone postanowienia umowne rozpoczyna bieg z dniem, w którym konsument dowiedział się (lub przy zachowaniu należytej staranności powinien był się dowiedzieć) o tym, że umowa jest nieważna lub że zawiera niedozwolone postanowienia umowne,¹⁵ a z przeprowadzonych dowodów wynika, że miało to miejsce najwcześniej w 2016 r. Wobec tego w tym roku rozpoczął się bieg terminu przedawnienia (art. 120 § 1 k.c.) roszczenia kredytobiorcy o zapłatę, który nie upłynął jeszcze w dniu złożenia pozwu, kiedy to doszło do przerwania biegu tego terminu (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Tym samym roszczenie strony powodowej nie jest przedawnione.

Odsetki.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego stanowi roszczenie bezterminowe, a zatem staje się wymagalne po wezwaniu do zapłaty (art. 455 k.c.). Jednocześnie skuteczność dochodzenia zwrotu powyższego świadczenia przez konsumenta nie może być uzależniona od złożenia przez niego oświadczenia, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy nieuczciwych warunków umownych i wyraża zgodę na uznanie umowy za nieważną.¹⁶ W dniu 7 września 2021 r. pozwanemu zostało doręczone pismo, w którym strona powodowa wezwała go do zapłaty kwoty dochodzonej w niniejszej sprawie, a zatem pozwany popadł w opóźnienie po 14 dniach, czyli z dniem 22 września 2021 r. i od tej daty zostały od niego zasądzone odsetki ustawowe za opóźnienie na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c.

Zarzut zatrzymania.

Umowa kredytu jest umową wzajemną w rozumieniu art. 487 § 2 k.c.¹⁷, gdyż istota tej umowy sprowadza się do oddania przez bank środków pieniężnych do dyspozycji kredytobiorcy w zamian za świadczenie wzajemne w postaci zapłaty odsetek, a zatem oba te świadczenia są ekwiwalentne. Pomimo tego Sąd nie uwzględnił zarzutu zatrzymania (art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c.). Mianowicie skorzystanie z prawa zatrzymania wzajemnego świadczenia pieniężnego powoduje wstrzymanie wymagalności roszczenia wierzyciela, a w rezultacie wyłącza opóźnienie w spełnieniu świadczenia przez dłużnika, a w konsekwencji wykluczyła możliwość dochodzenia przez wierzyciela odsetek za okres po skorzystaniu z prawa zatrzymania¹⁸. Niemniej jednak pozbawienie konsumenta prawa do dochodzenia tych odsetek za wskazany okres stałoby w sprzeczności z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/1319. Choć wprowadzenie prawa zatrzymania z samej swojej istoty nie pozostaje sprzeczne z powyższymi regulacjami, to jednak zastosowanie w sprawie wytoczonej przez konsumenta nie jest w praktyce możliwe. Brak jest bowiem możliwości uwzględnienia przez Sąd zarzutu zatrzymania i jednoczesnego zasądzenia odsetek ustawowych za opóźnienie do dnia zapłaty – takie bowiem rozstrzygnięcie pozostawałoby sprzeczne z art. 455, 481, 496 i 497 k.c., a przede wszystkim byłoby sprzeczne z samą istotą prawa zatrzymania, której istotą jest wyłączenie wymagalności roszczenia wierzyciela. Prawo dłużnika do wstrzymania się ze spełnieniem świadczenia byłoby w istocie fikcyjne, gdyby miał on obowiązek zapłaty odsetek ustawowych za opóźnienie po tym, jak skorzystał z prawa zatrzymania. Także zasądzenie od dłużnika odsetek ustawowych za opóźnienie za okres, w którym nie pozostaje w opóźnieniu, byłoby nie sprzeczne ze wskazanymi powyżej przepisami, lecz również nielogiczne. Z uwagi na wskazane powyżej problemy konstrukcyjne, Sąd stwierdził, że jedynym rozwiązaniem zgodnym zarówno z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, jak również z art. 455, 481, 496 i 497 k.c., było stwierdzenie, że pozwany nie może skutecznie powoływać się na prawo zatrzymania, a skorzystanie z tego prawa w sprawie wytoczonej przez konsumenta pozostaje sprzeczne z celem tego prawa.

Koszty procesu.

Stosownie do wyniku postępowania, pozwany został na podstawie art. 100 k.p.c. obciążony całymi kosztami procesu, a ich szczegółowe wyliczenie pozostawił Referendarzowi Sądowemu na podstawie art. 108 § 1 k.p.c.

1 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...), pkt 61-64,

2 vide wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 14.12.2010 r. XVII AmC 426/09,

3 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26.05.2022 r., II CSKP 650/22,

4 por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2018 r., III CZP 29/17,

5 por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3.10.2019 r., C-290/18, D.,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20, (...),

6 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...), pkt 78,

7 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...), pkt 76,

8 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18,

9 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26.05.2022 r., II CSKP 650/22,

10 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2019 r., IV CSK 309/18,

11 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...), pkt 79, 83-84,

12 por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2022 r., III CZP 40/22,

13 por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.05.2022 r., II CSKP 163/22,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.05.2022 r., II CSKP 1030/22,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.05.2022 r., II CSKP 797/22,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2022 r., II CSKP 701/22,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.06.2022 r., II CSKP 616/22,

14 por.:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,

- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,

15 por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9.07.2020 r., (...) i (...), C-698/18 i C-699/18,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16.07.2020 r., (...)i (...), C-224/19 i C-259/19,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22.04.2021 r., (...), C-485/19,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., (...), C-776/19 - C-782/19,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., (...), C-80/21 – C-82/21,
- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13.01.2022 r., III CZP 61/22.

16 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7.12.2023 r., C-140/22, mBank, pkt 59, 65,

17 por:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.04.2011 r., IV CSK 422/10,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2014 r., IV CSK 440/13,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2017 r., II CSK 281/16,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.02.2022 r., II CSKP 459/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1.02.2023 r., I CSK 6309/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5111/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5424/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5447/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20.07.2023 r., I CSK 5939/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27.07.2023 r., I CSK 6145/22,

18 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31.05.2022 r., II CSKP 34/22.

19 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14.12.2023 r., C-28,22, (...), pkt 87.